

Illegaal hout

Ontbossing en wereldwijde handel in illegaal hout

De aarde raakt jaarlijks ca. 13 miljoen hectare van haar bos kwijt. Een belangrijke oorzaak van deze ontbossing is illegale houtkap. Naast de desastreuze gevolgen die deze ontbossing heeft voor het ecosysteem en de wereldwijde CO₂-balans, zijn volgens de Wereldbank ruim 1 miljard mensen op enigerlei wijze afhankelijk van het bos. Illegale houtkap en de handel in illegaal hout vormen daarom een groot probleem. De meest gebruikelijke definitie van illegaal hout is: hout dat is gewonnen of verhandeld in strijd met de regelgeving van het land van herkomst. In de praktijk betekent dit onder andere dat het hout is geoogst zonder vergunning of buiten de grenzen van de kapconcessie. Er kan bij illegaal hout ook sprake zijn van de kap van te dunne (niet kaprijpe) stammen, oogst van hogere volumes dan is toegestaan, kap van beschermde houtsoorten en fraude met documenten (vergunningen e.d.) en belastingen.

De Verenigde Naties schatten dat 20% tot 40% van de globale industriële houtproductie illegaal is. Dit komt overeen met een volume van 350-650 miljoen m³/jaar. Volgens de Wereldbank is het jaarlijkse verlies aan inkomsten als gevolg van de handel in illegaal hout ca. 15 miljard dollar voor zowel overheden als handelaren. Illegaal hout biedt bovendien oneerlijke concurrentie aan legaal en duurzaam geproduceerd hout, bijvoorbeeld omdat handelaren in legaal hout wel alle belastingen en leges betalen. Het WWF heeft berekend dat ca. 16% tot 19% van het door de EU geïmporteerde hout van illegale of verdachte herkomst is. Dit komt overeen met ongeveer 26,5 tot 31 miljoen m³/jaar. Het grootste deel hiervan komt uit Rusland (ca. 10 miljoen m³). Andere belangrijke herkomstgebieden voor illegaal hout zijn Indonesië, China, Brazilië, de Baltische Staten, de Balkan, Gabon, Kameroen, Wit-Rusland en de Oekraïne. Nederland staat binnen de EU op de 5e plaats van landen die meeste illegaal hout importeren (ca. 2 miljoen m³/jaar).

Voorkomen van de handel in illegaal hout

Vanwege de negatieve ecologische, sociale én economische consequenties, dient illegale houtkap en de handel in illegaal hout vanzelfsprekend tegen te worden gegaan. In strafrechtelijke zin is hout echter pas illegaal als het niet alleen in het land van herkomst op oneigenlijke wijze is gewonnen of verhandeld, maar als ook naar Nederlands recht strafbare feiten zijn gepleegd. In de praktijk betekent dit dat hout volgens Nederlands recht illegaal is als:

- de houtsoort voorkomt op de Cites-lijst of in de Flora en Fauna wet en zonder de vereiste vergunning wordt geïmporteerd;
- de vergunning de lading niet dekt;
- het hout volgens Nederlands recht op onrechtmatige wijze is gekapt of verhandeld.

Er is geen invoerverbod voor illegaal hout en in de praktijk is de strafrechtelijke aanpak van de handel in illegaal hout echter erg lastig. De Nederlandse overheid concludeerde in een studie dat er wel handvaten zijn om de handel in illegaal gekapt hout strafrechtelijk aan te pakken, bijvoorbeeld diefstal (artikel 310, Wetboek van Strafrecht), heling (artikel 416, Wetboek van Strafrecht), corruptie (artikel 328ter, Wetboek van Strafrecht) en witwassen (artikel 420bis, Wetboek van Strafrecht), maar dat de kans dat er tot vervolging wordt overgegaan heel klein is. Het Openbaar Ministerie (OM) kon bijvoorbeeld bij verschillende 'illegaal hout zaken' die bij het OM werden ingediend niet tot vervolgen overgaan, omdat er geen rechtshulpverdrag bestaat met de producentenlanden en de handelsketen van hout zeer complex is.

Er zijn wel tal van initiatieven om de handel in illegaal hout te voorkomen. De Nederlandse overheid koopt momenteel zoveel mogelijk aantoonbaar duurzaam en tenminste aantoonbaar legaal geproduceerd hout in. Vanaf 2010 moet 100% van het hout dat door de Rijksoverheid wordt ingekocht (inclusief aanbestedingen) aantoonbaar duurzaam (en daarmee vanzelfsprekend ook legaal) geproduceerd zijn. Andere overheden hebben zich voorlopig geëngaat aan minimaal 50% duurzaam inkopen in 2010. Gemeenten streven naar 75% in 2010 en 100% in 2015.

De Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen (VVNH) heeft in haar beleidsplan gesteld dat in 2009 van al het hout dat de VVNH-leden verhandelen de herkomst duidelijk moet zijn. Dit is een belangrijke stap naar het vaststellen van de legaliteit van het hout. De VVNH vertegenwoordigt ca. 65% van de Nederlandse houthandel.

De EU probeert via het FLEGT-actieplan, dat in 2003 is gestart, houtproducerende landen te stimuleren om de handel in illegaal hout aan te pakken en afspraken te maken over een vrijwillig vergunningensysteem. De EU wil dat legaal geogst en verhandeld hout een exportvergunning krijgt en dat uiteindelijk hout zonder exportvergunning zal worden geweerd door de EU. Daarnaast heeft het Europees Parlement op 22 april 2009 een illegaal houtwet aangenomen. Volgens deze wet wordt het verboden om onrechtmatig gekapt hout te verhandelen en moeten alle bedrijven in de houtketen op de Europese markt voldoen aan de wet. Deze door het Europees Parlement aangenomen wet is een sterk aangescherpte versie van het wetsvoorstel dat eind 2008 door de Europese Commissie was gepresenteerd. De wet moet nu nog worden goedgekeurd door de Europese Landbouwrraad (raad van Europese landbouwministers). Het is onduidelijk op welke termijn dit zal gebeuren.

Een nieuwe ontwikkeling op dit vlak is dat het Congres in de Verenigde Staten in mei 2008 wetgeving heeft aangenomen waarmee de handel in illegaal hout kan worden aangepakt. Het betreft hier een amendement op de zogenaamde Lacey Act, een wet die de handel in (wilde) dier- en plantensoorten regelt. De wet houdt kortweg in dat vanaf 2009 hout dat de Amerikaanse markt betreft als legaal gecertificeerd moet zijn door instellingen waar de Amerikaanse overheid achter staat. Per productgroep (gezaagd hout en halffabrikaten, plaatmaterialen, meubels en papier) gelden er verschillende termijnen waarop deze regelgeving van kracht wordt.

Herkenning van (il)legaal hout

Aan het uiterlijk is illegaal hout niet te herkennen. Het is wel mogelijk aantoonbaar legaal hout te herkennen aan documenten die bij het hout horen. De Nederlandse overheid accepteert hout dat wordt verhandeld met een PEFC-, FSC-, CSA-, SFI- of MTCC/MTCS-certificaat, een FLEGT-licentie of een TLTV legaliteitsverklaring als bewijs dat het hout aantoonbaar legaal is geproduceerd. De Nederlandse overheid sluit zich hier aan bij de criteria die door de overheid van Groot-Brittannië worden gehanteerd. Greenpeace is echter van mening dat MTCS geen volledige garanties biedt voor aantoonbaar legaal hout.

Verder bestaan er zogenaamde legaliteitsverklaringen, die aangeven of hout aantoonbaar legaal geproduceerd is. Legaliteitsverklaring dienen een opstap te zijn naar certificering van duurzaam bosbeheer, en kunnen daarmee de leverancier in een vroeg stadium revenuen leveren als beloning voor de inspanning naar duurzaamheid. FSC Controlled Wood (CW) is een voorbeeld van een dergelijke legaliteitsverklaring. FSC CW stelt naast legaliteit ook eisen aan de herkomst. Zo mag CW niet afkomstig zijn uit oerbos, uit gebieden met sociale conflicten, niet genetisch gemodificeerd zijn en niet afkomstig zijn uit gebieden waar na kan geen natuurlijk bos meer terugkomt (conversie). Andere voorbeelden van legaliteitsverklaringen zijn: OLB, VLO, VLC en TLTV. Deze legaliteitsverklaringen zijn opgezet door certificerende instellingen die volgens hun eigen set criteria t.a.v. legaliteit bedrijven controleren. Er zijn een groot aantal van dit soort legaliteitsverklaringen op de markt en er komen steeds nieuwe verklaringen bij. Vaak ontbreekt bij deze legaliteitsverklaringen een onafhankelijke controle op de naleving van de criteria en is het moeilijk na te gaan of deze verklaringen ook daadwerkelijk garanties bieden voor aantoonbaar legaal hout. Keurhout heeft in opdracht van de VVNH een legaliteitstoets ontwikkeld waarmee legaliteitsverklaringen worden getoetst. Wanneer de legaliteitsverklaring voldoet aan de keurhout-criteria, dan mag het hout worden verhandeld met het label Keurhout-legaal.

Inkopers kunnen nagaan of hout(en product) dat wordt geleverd of dat is toegepast in projecten aantoonbaar legaal geproduceerd is, door te controleren of het hout is geleverd met een keurmerk voor duurzaam bosbeheer of een legaliteitsverklaring. Het keurmerk, inclusief CoC nummer van het laatste

bedrijf in de keten moet op de factuur vermeld staan. Voor de meeste legaliteitsverklaringen geldt dat in ieder geval het logo en een certificaatnummer op de factuur moet staan.

Geraadpleegde bronnen

- Bentham, M. van & N. Leek. 2003. *Kappen met illegaal hout. Bos en Hout Berichten. 2003, nr. 3.* Wageningen, Stichting Bos en Hout.
- FERN. 2008. US Bans Illegal Timber. *EU Forest Watch.* Issue 129 July 2008.
- FLEGT. 2007. *What is legal timber? FLEGT Briefing Note Number 02.* Brussels, European Commission.
- Greenpeace. 2009. *Een Europees verbod op de handel in illegaal hout. Urgent, mogelijk én breed gedragen.* Amsterdam, Greenpeace Nederland.
- Greenpeace International. 2005. *Missing links. Why the Malaysian Timber Certification Council (MTCC) certificate doesn't prove that MTCC timber is legal nor sustainable.* Amsterdam, Greenpeace International.
- Hewitt, J. 2005. *Failing the Forests. Europe's illegal timber trade.* Godalming, WWF UK.
- Hirschberger, P. 2008. *Illegal wood for the European market. An analysis of the EU import and export of illegal wood and related products. July 2008.* Frankfurt am Main, WWF Germany.
- Milieudefensie. 2007. *Factsheet illegaal hout.* Geraadpleegd 11 december 2007 via www.milieudefensie.nl.
- Ministerie van LNV. 2005. *Een inventarisatie van mogelijkheden tot het gebruik van Nederlandse wetgeving tegen illegaal geproduceerd en verhandeld hout.* Den Haag, Ministerie van LNV.
- UNECE/FAO. 2007. *Forest Products Annual Market Review 2006-2007. Geneva Timber and Forest Study Paper 22.* Geneva, United Nations Economic Commission for Europe & Food and Agricultural Organization of the United Nations.
- UNECE/FAO. 2008. *Forest Products Annual Market Review 2007-2008. Geneva Timber and Forest Study Paper 23.* Geneva, United Nations Economic Commission for Europe & Food and Agricultural Organization of the United Nations.
- UNECE/FAO. 2009. *Forest Products Annual Market Review 2008-2009. Geneva Timber and Forest Study Paper 24.* Geneva, United Nations Economic Commission for Europe & Food and Agricultural Organization of the United Nations.
- VVNH. 2006. *Beleidsplan VVNH 2006-2009. 'De wortels van hout'.* Almere, VVNH.
- Website Europese Commissie. 2008. Geraadpleegd 16 november 2009 via http://ec.europa.eu/development/policies/9interventionareas/environment/forest/forestry_intro_en.cfm.
- Website FSC International. Geraadpleegd 16 november 2009 via www.fsc.org.
- Website Greenpeace International. Geraadpleegd 16 november 2009 via www.greenpeace.org.
- Website Illegal Logging. Geraadpleegd 16 november 2009 via www.illegal-logging.info.
- Website Milieudefensie. Geraadpleegd 16 november 2009 via www.milieudefensie.nl.
- Website Ministerie van LNV. Geraadpleegd 16 november 2009 via www.minlnv.nl.
- Website VROM. Geraadpleegd 16 november 2009 via www.vrom.nl.
- Website Wereldbank. Geraadpleegd 16 november 2009 via www.worldbank.org.
- Website WWF International. Geraadpleegd 16 november 2009 via www.panda.org.